

- razrešitvijo njihovih zadev,
- pomoč, ki zagotavlja, da so pravice in interesi žrtev trgovine z ljudmi zastopani in obravnavani na ustreznih stopnjah kazenskega pregona storilcev,
- pomoč pri zagotavljanju ustrezne podpore otrokom žrtvam v celotnem pravnem postopku,
- strokovno usposabljanje izvajalca oskrbe za sodelovanje z ostalimi subjekti (policija, delavci centrov za socialno delo idr.) v procesu pomoči žrtvam in pregona storilcev (GPU, 2014).

Potreba po preventivi

Prihodnja ureditev v zvezi s trgovino z ljudmi mora temeljiti na varnostni politiki, sprejeti tako na ravni EU kot tudi po posameznih državah, ob upoštevanju nacionalnih ciljev, objektivnih danih okoliščin, virov groženj in ravni varnostne kulture. Reševanje problema z represivnimi institucijami je le gašenje požara, ne odpravlja pa vzrokov. Treba bo pristopiti k preventivnemu reševanju problematike z omejevanjem povpraševanja. Prav tako bi morali biti bolj pozorni na žrtve in jih tudi v primeru, da nimajo ustreznih dovoljenj (migracijskih, zaposlitvenih), upoštevati kot potencialne žrtve trgovine z ljudmi, ne pa kot ilegalne migrante ali delavce na črno. Poleg omejevanja povpraševanja po tovrstni delovni sili bi Slovenija lahko uredila zakonodajo tudi na področju neformalne ekonomije in izkoriščanja delovne sile ter pokazala napredek s preventivnimi prizadevanji z nevladnimi organizacijami s pomočjo različnih izobraževanj in usposabljanj. ■

Literatura

Bučar-Ručman, Aleš; Dobovšek, Bojan; Kovač, Polona; Mekinc, Janez; Mušič, Katarina (2013): *Prezrto: trgovanje z ljudmi in korupcija*. Ljubljana: Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z ljudmi.

Generalna policijska uprava (2014): Uprava kriminalistične policije, spletna stran vlade Republike Slovenije, boj proti trgovini z ljudmi – *Letna poročila Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi*: http://www.vlada.si teme_in_projekti/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/#c1060.

Psihološki učinki spolnega izkoriščanja žensk

Izkušnje in spoznanja iz svetovalnega in podpornega centra na avstrijskem Koroškem

 Silke-Andrea Mallmann

Ženske, ki so jih z namenom spolnega izkoriščanja pripeljali iz vzhodne Evrope ali Afrike v Avstrijo, so bile pogosto izpostavljene dolgotrajnim ponavljajočim se zlorabam. Veliko jih je izkusilo grožnje, izdajo in neposredno ogroženost lastnega življenja ali življenja svojih družin, posebno otrok. Poročajo o občutkih popolne nemoči in izrednega strahu, krivde in sramu. Le malo žensk si upa tožiti storilce. Nekateri razvijejo simptome posttravmatskih stresnih motenj in spremljajočih bolezni, kot sta depresija in splošna tesnoba, druge izkazujejo izjemne sposobnosti premagovanja težav in visoko raven odpornosti.

Položaj spolno izkoriščanih žensk na avstrijskem Koroškem

Leto 2009 smo v koroški Karitas začeli s projektom *Talitha – svetovno središče za žrtve trgovine z*

ljudmi, da bi zagotovili zatočišče, psihosocialno in pravno pomoč ter psihološko svetovanje in terapijo za naraščajoče število moških in žensk, ki so prišli iz vzhodne Evrope v Avstrijo kot žrtve trgovine z ljudmi. Zaradi bližine italijanske in slovenske meje je večina oseb, ki pridejo v urad svetovalnega središča, žensk, ki so jih prodali v Avstrijo iz Romunije, Madžarske, Slovaške in Bolgarije, da bi delale kot prostitutke v avstrijskih nočnih klubih.

Zaradi odprtja dveh velikih nočnih klubov v Beljaku se je število prostitutk na avstrijskem Koroškem v zadnjih dveh letih drastično povečalo. Vzporedno s tem razvojem so se pogoji, v katerih so ženske prisiljene opravljati svoje storitve, poslabšali. Čeprav lastniki nočnih klubov vztrajajo, da njihova 'dekleta' dobivajo redno plačilo v skladu s pravili nočnih klubov ter nudijo usluge samo z zaščito, kot je kondom, ženske v zaupnosti svetovalnice povedo, da so pogosto prisiljene nuditi usluge pod ceno ter da jih vedno znova silijo, da nudijo usluge brez ustrezne zaščite. Spolno prenosljive bolezni tako niso nič neobičajnega pri zelo mladih vzhodnoevropskih ženskah.

Proces trgovine z ljudmi

Proces trgovine z ljudmi je v zadnjih letih postal bolj prekanjen. Podoba

trgovca z ljudmi se je močno spremenila, zato je še težje identificirati žrtve tovrstne trgovine. Medtem ko je bil prej trgovec z ljudmi ali 'zvodnik' neke vrste 'outsider', ki je ženske zvalil v prostitucijo z grožnjami, prisilo, ugrabitvijo in lažnimi obljubami, je le-ta danes zelo pogosto partner, ljubimec

Bolgarije ali iz etnične skupine Romov – je zvodnik lahko njihov brat ali drug družinski član. Ženske so prisiljene v prostitucijo; pogosto čutijo, da je njihova odgovornost, da zagotovijo varno preživetje svoji družini. Temeljno ozadje je, da si mnogo družin sposodi denar od 'vodij klanov', ki jim, ko

zaradi prostitucije. Zato so mnoge ženske doživljale dolgotrajne, kompleksne in ponavljajoče se travmatične dogodke z visoko stopnjo intenzitete in izpostavljenosti travmam. Občutki skrajne nemoči, odvisnosti od storilca ter mešani občutki izdaje, krivde, sramu in strah pred smrtjo pustijo

ali 'prijateljica', ki spremlja ženske v Avstrijo, da bi našle delo zase in za svojo družino. Nato pa se prelevi v zvodnika/-co ali v primeru 'najboljše prijateljice' v že uvedeno prostitutko, ki nadzoruje žensko.

Nadzor se izvaja na različne načine in spretno zajema vse vidike življenja; ženske ustrahuje z neposrednimi ali zgolj nakazanimi grožnjami, npr. z grožnjami o nasilju nad njo samo in njeno družino, posebno otroki, z izpostavljanjem telesnemu nasilju, prisili jih, da nudijo nevarne in ponižujoče spolne usluge strankam (da bi zaslužile več denarja ali pa je to 'kazen' za neposlušnost), da delajo ure in ure brez prekinitve ali da predajo večino svojega zaslužka in so tako popolnoma odvisne od milosti svojega 'fanta'. Druge oblike groženj, ki jih trgovci z ljudmi pogosto uporabljajo, so zloraba njihovega nepoznavanja nemškega jezika ali avstrijskega pravnega sistema; lažejo jim in jim grozijo, da jih bodo predali krajevnim oblastem oziroma policiji, ki jih bo priprla, ko bodo razkrili, da so ilegalno v Avstriji in da delajo kot prostitutke.

V drugih primerih – posebno ko gre za ženske iz Romunije, Slovaške in

ne morejo poplačati posojila skupaj s pretiranimi obrestmi, grozijo z nasiljem. V tem primeru do izkoriščanja in groženj ženskam ne prihaja neposredno v okolju nočnega kluba, temveč posredno v njihovi domači državi.

Skoraj vse žrtve trgovine z ljudmi so utrpel grožnje, nasilje, izkoriščanje in zlorabo. V njih je ukoreninjen strah za njihovo lastno dobro in za dobrobit njihovih ljubljenih, tako da je npr. šele po letih psihosocialne pomoči ženska razkrila, da »me zvodniku ni bilo treba zakleniti. Bila sem ujetnica strahu v lastni glavi.«

Težave z duševnim zdravjem pri žrtvah trgovine z ljudmi

Nekatere ženske so žrtev večkratnega zlorabljanja, ki se pogosto začne že v otroštvu. Bile so žrtve trgovine z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja, poleg tega pa so bile izpostavljene zlorabi alkohola in drog. Skoraj vse ženske prihajajo iz okolij, za katera so značilni nizek socialno-ekonomski status, pomanjkanje izobrazbe, omejeni sistemi socialne pomoči ter visoka raven stigmatizacije in prisilni molk

močan pečat na duševnem zdravju nekaterih žensk.

V svetovalno službo pridejo z neposrednimi reakcijami in simptomi, ki jih povezujemo s PTSM (posttravmatskimi stresnimi motnjami) in se kažejo v težavah s koncentracijo, v pretirani pazljivosti in razdražljivosti, nehotenem podoživljanju travmatičnega dogodka v obliki spominskih prebliskov, nočnih mor, vsiljivih spominov ali v izogibanju vsakršnim dražljajem, ki bi lahko sprožili travmatične spomine. Veliko žensk trpi za splošno tesnobo, napadi panike ali depresijo. Nekatere ženske izkazujejo visoko stopnjo razcepljenosti, ki vodi do sprememb v zavesti. Spet druge imajo motnje hranjenja ter kažejo znake dolgotrajne zlorabe drog.

Izzivi ob pomoči ženskam, žrtvam trgovine z ljudmi

Za svetovalnega delavca je največji izziv ponovna vzpostavitev zaupnega odnosa z ženskami. Mnogo žensk je izgubilo sposobnost zaupati drugi osebi, ker se čutijo ogoljufane, in to ne samo s strani svojega zvodnika, temveč tudi s strani svetovalnih služb, orga-

nov kazenskega pregona in vlade, ki jim ne priznavajo statusa žrtve trgovine z ljudmi. Sram in stigmatizacija privedeta do dejstva, da si nekatere ženske šele po letih spodbudnega terapevtskega odnosa upajo razkriti svojo 'resnično zgodbo'. V začetku veliko žensk trdi, da svobodno in prostovoljno delajo kot prostitutke. Pravijo, da so prišle v Avstrijo in se začele ukvarjati s prostitucijo, da bi lahko podpirale svojo družino ali ker so hotele zaslužiti denar. Dejstvo, da so jih ogoljufali in izkoristili ljudje, ki so jim sprva zau-pale, ali da so jih 'prodali' celo njihovi družinski člani, vodi do izjemnih občutkov nemoči in sramu, ki so v njih globoko zakoreninjeni.

“Podoba trgovca z ljudmi se je močno spremenila, zato je še težje identificirati žrtve tavrstne trgovine.”

Veliko žensk doživi občutek popolne izgube nadzora nad svojim življenjem ter nad življenji svojih ljubljenih (posebno ko jim grozijo, da se lahko kaj zgodi njihovim otrokom). Izkušnja skrajne nemoči je povezana z visoko verjetnostjo, da bodo razvile posttravmatsko stresno motnjo. V terapevtskem okolju je ključnega pomena, da se ženskam omogoči, da prevzamejo nadzor nad svojim življenjem, kakor hitro je to mogoče (prim. Meichenbaum, 1994). Pogosto to ovira dejstvo, da se na tujem rojene žrtve trgovine z ljudmi soočajo z dodatnimi ovirami, kot so pomanjkljivo znanje jezika, pomanjkanje socialnih mrež zunaj njihovega okolja ter omejen dostop do trga dela. Poleg tega družba teh žensk pogosto ne prepozna kot žrtve trgovine z ljudmi, posebno ko – zaradi strahu – nočejo vložiti tožbe proti zvodnikom. Ko jih organi pregona in sodišča uradno ne prepoznajo kot žrtve trgovine z ljudmi, ostanejo ženske v očeh družbe stigmatizirane, imajo omejen dostop do socialnega varstva, legalnega trga dela ter osnovnega zdravstvenega zavarovanja.

Medtem ko mnogo žensk trpi zaradi psihičnih težav, nekatere žrtve trgovine z ljudmi kažejo visoko stopnjo odpornosti ter imajo močne obrambne mehanizme. Več znakov odpornosti

kažejo tiste ženske, ki jim je z aktivnim iskanjem pomoči uspelo 'pobegniti', ki označujejo svojo izkušnjo kot veliko krivico in izkoriščanje, ter ženske, ki čutijo, da še imajo podporo družinskih članov in prijateljev izven okolja prostitucije. Opazovanja kažejo, da se le-te tudi bolj dejavno prilagajajo novemu okolju, novim družbenim odnosom ter redni zaposlitvi.

Ženske, ki so utrpely dolgotrajne in večplastne travmatične izkušnje z zgodnjim nastopom (nekatere so bile prodane že kot otroci), pogosto potrebujejo ne samo varen kraj in podporo svetovalne službe, temveč tudi psihiatrično obravnavo v specializiranih ustanovah. Ker navadno niso zavarovane pri avstrijski zdravstveni zavarovalnici, jim specialistično zdravljenje ni vedno dostopno.

Ko skušamo pomagati žrtvam trgovine z ljudmi, moramo poudariti naslednje ključne vidike:

- Žrtve trgovine z ljudmi najprej potrebujejo varno okolje, da si opomorejo od svoje izkušnje. Vse ženske niso odprte za psihoterapijo. Največkrat je njihov glavni cilj spet začeti 'normalno' življenje v domači ali v novi državi. Šele potem, ko se ustalijo v varnem okolju in so zadovoljene njihove osnovne potrebe (varen dom zanje in za njihove otroke/družino, učenje življenjskih spretnosti, zdravstvena oskrba, pravna in poklicna pomoč ter osnovna finančna varnost), se nekatere ženske odprejo reševanju psiholoških težav.
- Ko nudimo svetovalno pomoč t. i. žrtvam trgovine z ljudmi, je ključno, da priznamo, da so to žrtve (da tudi družba to prizna), po drugi strani pa je pomembno, da tako svetovalec kot žrtev spoznata, da te ženske niso zgolj žrtve, temveč tudi preživele. V času travmatičnih dogodkov so ženske pokazale ogromno moči in obrambnih mehanizmov, drugače ne bi uspele preživeti, priti do pomoči ali nekako ulti iz odnosa zlorabe. Ko svetovalec pomaga žrtvi, se hkrati ukvarja s preživelo. Ko se zavedamo tega, terapevtski ali podporni odnos postane sodelovalni odnos, preživela žrtev pa dejavna načrtovalka in udeleženka v podpornih storitvah.

To ji omogoča, da v procesu aktivnega sprejemanja svojih življenjskih odločitev (npr. kraj bivanja, delovno mesto, poklicna izobrazba, načrtovanje prihodnosti) prevzema vedno več nadzora nad sabo.

- Cilj podpore žrtvam trgovine z ljudmi mora biti okrepanje in samostojnost žensk; ko jim nudijo pomoč, morajo svetovalni delavci paziti, da ne ustvarijo nove odvisnosti.
- Ženske se zelo razlikujejo v odzivih, potrebah in sposobnosti premagovanja težav. Tudi travmatične dogodke doživljajo različno. Da bi zadovoljili potrebe posamezne stranke, je nujen specifičen, individualiziran pristop, ki se od osebe do osebe razlikuje. Ključnega pomena sta tako vključenost žensk v terapevtski proces kot prilagodljiv in odprt pristop svetovalnega delavca. Pozoren je treba biti tudi na dejstvo, da lahko travmo in travmatične stresorje ter odzive na travmatični dogodek različno interpretiramo glede na kulturno ozadje, iz katerega prihaja ženska. Kulturno občutljiv pristop je nujen pri obravnavi žrtev trgovine z ljudmi.

Podpora in svetovanje sta pomembna, da zagotovimo varen kraj in varne odnose ter se osredotočimo na preživitvene sposobnosti teh žensk. ■

Prevedla Tanja Volk.

Viri

Clawson, Heather; Salomon, Amy; Goldblatt, Grace Lisa (2008): *Treating the hidden wounds: Trauma treatment and mental health recovery for victims of human trafficking*. Washington DC: US Department of Health and Human Services. Dostopno na: <http://aspe.hhs.gov/hsp/07/HumanTrafficking/>.

Kreutzer, Mary; Corinna, Milborn (2008): *Ware Frau*. Salzburg: Ecwin Verlag.

Maercker, Andreas (1997): *Therapie der posttraumatischen Belastungsstörung*. Berlin Heidelberg: Springer Verlag.

Meichenbaum, Donald (1994): *A clinical handbook/practical therapist manual for assessing and treating adults with PTSD*. Waterloo, Canada: Institute Press.

Ottomeyer, Klaus; Renner, Walter (ured.) (2006): *Interkulturelle Trauma-Diagnostik*. Celovec: Drava Verlag.

Perren-Klingler, Gisela (ured.) (1996): *Trauma, from individual helplessness to group resources*. Berne: Paul Haupt Publishers.